

ADVOKATFIRMAET
BRATH

TEMABREV OM STIFTELSE

NR. 5 (2025)

STYREARBEID I STIFTELSE

Styrearbeid i stiftelser

1. Innledning

Styrearbeid i stiftelser skiller seg på viktige punkter fra styrearbeid i selskaper, foreninger og andre organisasjonsformer. Det skyldes i første rekke at stiftelser verken har eiere (generalforsamling) eller medlemmer (årsmøte) som treffer beslutninger og fører kontroll med styrets forvaltning. I stiftelser er styret alltid øverste organ. Dette bidrar til å gjøre stiftelser til en forutsigbar og effektiv organisasjonsform, men kan også gjøre stiftelser sårbare overfor uheldige eller illojale disposisjoner fra styrets side. God rolleforståelse blant styrets medlemmer og gode rutiner for internkontroll blir derfor særlig viktig i stiftelser.

Kunnskaper om stiftelsers særpreg som organisasjonsform bidrar til godt styrearbeid. Forståelse for hva som utgjør stiftelsers karaktertrekk vil gjøre det lettere å forstå hvorfor regelverket som gjelder for styrearbeid i stiftelser er som de er. I **kapittel 2 nedenfor** vil derfor stiftelsers særpreg som organisasjonsform bli omtalt.

I **kapittel 3** følger en oversikt over hvilke organer man finner i stiftelser, herunder hvilke organer en stiftelse *skal* ha og hvilke organer en stiftelse *kan* ha. Her vil også de nye reglene om krav til kjønns sammensetning i styret bli omtalt.

Kapittel 4 inneholder reglene som gjelder for oppnevning og avsettelse av styrets medlemmer, herunder Stiftelsestilsynets kompetanse i den forbindelse.

Reglene om styrets saksbehandling er inntatt i **kapittel 5**. Her omtales bl.a. styreleders oppgaver og innkalling til styremøter, krav om å føre protokoll over styrebehandlingen samt regler om vedtaksførhet og om flertallskrav.

Regler om inhabilitet er særlig viktig i stiftelser siden det hverken er generalforsamling eller årsmøte som fører kontroll med styrets forvaltning av stiftelsen. Habilitetsreglene er omtalt i **kapittel 6**.

Styrets to viktigste oppgaver i en stiftelse er å realisere stiftelsens formål og å forvalte stiftelsens kapital på en forsvarlig måte. Formålsrealisering er behandlet i **kapittel 7**. Kapitalforvaltning er omtalt i **kapittel 8**.

2. Stiftelsers særpreg som organisasjonsform

Forskjellen mellom stiftelser og selskaper

Stiftelser er selveiende institusjoner. Dette skiller stiftelser fra selskaper. Selskapsdeltakerne eier en andel av selskapets formue og har rett til en andel av selskapets overskudd. Eierne utgjør gjennom generalforsamlingen selskapets øverste organ og kan i kraft av eierposisjon ha rett til å sitte i selskapets styre.

I en stiftelse eksisterer det ingen generalforsamling i rettslig forstand. Styret er alltid øverste organ, og skal ha tilstrekkelig autonomi i forhold til både oppretteren, oppretterens nærstående og mottakerne av stiftelsens ytelser.

Det er verdt å merke seg at heller ikke styret er eier av stiftelsen og dens kapital. Styrets ansvar er et forvalteransvar. Stiftelser eier seg selv gjennom deres formål.

Forskjellen mellom stiftelser og foreninger

Det må også skilles mellom stiftelser og foreninger. Både stiftelser og foreninger er selveiende, men foreninger har medlemmer som har demokratiske rettigheter knyttet til forvaltningen av foreningen. Sammen utgjør medlemmene årsmøtet, som er foreningens øverste organ. Siden stiftelser ikke har medlemmer, har de heller ikke noe årsmøte i juridisk forstand. Som nevnt er styret alltid øverste organ i stiftelser.

En annen forskjell mellom foreninger og stiftelser er at foreninger ikke har sitt rettslige grunnlag i en formuesverdi slik stiftelser har, men i et formål som medlemmene har gått sammen for å fremme.

Forskjellen mellom stiftelser på den ene side og gaver, fondsavsetninger og rådighetsbegrensninger på den annen

I mange tilfeller gis donasjoner direkte til ulike formål, typisk i form av gaver eller testamenter.

Både fysiske og juridiske personer kan binde egne midler gjennom avsetninger eller øremerkinger til bestemte formål. I enkelte tilfeller kan man også båndlegge andres midler, f.eks. ved å stille betingelser for gaver eller testamenter. Ingen av disse tilfellene representerer imidlertid stiftelser.

Den sentrale forskjellen er at stiftelser utgjør en egen juridisk person underlagt en egen selvstendig administrasjon. Det betyr at en stiftelse selv kan stå som eier, være part i avtaler og pådra seg forpliktelser av privatrettslig og forvaltningsrettslig art. Stiftelser kan som sådan også saksøke og bli saksøkt samt være part og ha rettslig klageinteresse i forvaltningssaker. Det kan selvsagt ikke en gavedisposisjon, en fondsavsetning eller en rådighetsbegrensning. Rettigheter og forpliktelser innehas i disse tilfeller av gavemottakeren, eieren av fondet eller eieren av den formuesgjenstanden som rådighetsbegrensningen er knyttet til.

Nedenfor følger en oversikt som synliggjør sentrale likheter og forskjeller mellom stiftelser og enkelte andre rettsdannelser:

Rettsdannelse	Egen juridisk person	Eiere	Medlemmer	Egen organisasjon
Stiftelser	Ja	Nei.	Nei.	Ja
Selskaper	Ja	Ja	Nei	Ja
Foreninger	Ja	Nei	Ja	Ja
Truster	Nei	Ja	Nei	Ja
Fondsavsetninger	Nei	Ja	Nei	Ja/Nei
Selvbåndleggelser	Nei	Ja	Nei	Nei
Gaver og testamentariske disposisjoner	Nei	Ja	Nei	Nei

3. Stiftelsens organer

Hvilke organer skal stiftelser ha

Styre

Enhver stiftelse skal ha et styre, og styret er alltid stiftelsens øverste organ, jf. stiftelsesloven § 26 første ledd første punktum, jf. § 30 første ledd.

Alle stiftelser skal ha en styreleder, og styrets leder velges av styret med mindre vedtektene bestemmer noe annet, jf. stiftelsesloven § 26 annet ledd.

Loven aksepterer som hovedregel at styret kun har ett styremedlem. Fra dette gjelder det to unntak:

- Alle stiftelser som har en grunnkapital på kr 3.mill. eller mer, skal ha minimum tre styremedlemmer, jf. stiftelsesloven § 26 første ledd første punktum. Det gjelder både alminnelige og næringsdrivende stiftelser. Det er verdt å merke seg at kravet er knyttet til størrelsen på grunnkapitalen. Dersom en stiftelse har en grunnkapital på under kr 3 millioner, men en egenkapital eller samlet forvaltningskapital som overstiger kr 3 millioner, gjelder det ikke noe forbud i loven mot enestyre. Ofte vil imidlertid krav om mer enn ett styremedlem følger av stiftelsens vedtekter.
- Der oppretteren, oppretterens nærstående og enkelte andre med tilknytning til stiftelsen som nevnt i § 27 tredje ledd sitter i styret, kan de verken samlet eller hver for seg utgjøre de eneste styremedlemmene i stiftelsen.

Juridiske personer kan som hovedregel ikke være styremedlemmer, jf. stiftelsesloven § 27 første ledd. Det samme gjelder mindreårige, personer som er fratatt sin rettslige handleevne og personer som er underlagt konkurskarantene etter konkursloven § 142.

Minst halvdelen av styret skal være bosatt her i riket, være statsborgere i stater som er medlem av EØS avtalen eller statsborgere som er bosatt i Storbritannia eller Nord -Irland.

Krav til kjønns sammensetning i styret

De nye reglene i stiftelsesloven § 27a om krav til kjønns sammensetning i styret i stiftelser trådte i kraft 1. januar 2024. Lovendringen har grunnlag i Prop.131 LS (2022-2023) Endringer i foretakslovgivningen mv. (kjønns sammensetning i styret) mv. Formålet med bestemmelsene er å sikre en balansert kjønns sammensetning i styret, herunder å fremme likestilling og mangfold.

De nye reglene gjelder for næringsdrivende stiftelser, stiftelser som etter vedtektene har utdeling til formål og stiftelser der staten, en fylkeskommune eller kommune skal oppnevne ett eller flere styremedlemmer.

Ved samme lovendring ble § 27 b Krav til kjønns sammensetning for styremedlemmer valgt av og blant de ansatte føyd til loven.

Det er i forskrift 20. desember 2023 nr. 2131 om overgangsordning for krav til kjønns sammensetning i styret i foretak § 4 fastsatt overgangsregler:

I stiftelser som er næringsdrivende eller som har utdeling som formål, eller der staten, en fylkeskommune eller kommune skal oppnevne ett eller flere styremedlemmer, skal styret være sammensatt i samsvar med stiftelsesloven § 27a **senest 30. juni 2025**.

Når staten, en fylkeskommune eller kommune oppnevner deler av styret i en stiftelse, skal disse styremedlemmene likevel ha oppfylt kravene i stiftelsesloven § 27a fra **1. januar 2024**.

I stiftelser hvor styremedlemmer skal velges av og blant de ansatte gjelder kravene i stiftelsesloven § 27b fra første ordinære valg etter **30. juni 2025**.

Dersom kravene til kjønns sammensetning ikke overholdes av den eller dem som utpeker styret innen fristene som nevnt over, vil Stiftelsestilsynet gjennom reglene i stiftelsesloven § 29 kunne bringe kjønnsbalansen i samsvar med lovens krav.

Daglig leder

Lovens utgangspunkt er at styre er eneste obligatoriske organ i stiftelser.

Fra dette gjelder det ett unntak. Næringsdrivende stiftelser - bortsett fra rene holdingstiftelser - som har en grunnkapital på kr 3 mill. eller mer, skal ha daglig leder i tillegg til styre, jf. stiftelsesloven § 34 første ledd. I slike tilfeller kan daglig leder ikke velges til styrets leder.

Styret kan fritt bestemme at det skal være daglig leder også i andre tilfeller med mindre vedtektene fastsetter noe annet jf. stiftelsesloven § 34 første ledd første punktum. I vedtektene kan det også være fastsatt at stiftelsen skal ha en daglig leder.

Der stiftelsesloven, vedtektene eller styrets egen beslutning fastsetter at stiftelsen skal ha en daglig leder, er et styrets ansvar å ansette han eller henne. Det vil være Stiftelsen v/styret som er daglig leders arbeidsgiver i arbeidsmiljølovens forstand. Siden styret alltid er stiftelsens øverste organ, er daglig leder alltid underlagt styrets instruksjonsmyndighet, og eventuelle fullmakter kan i utgangspunktet tilbakekalles når styret måtte ønske det. Vesentlige endringer i daglig leders arbeidsforholdet som ikke kan gjennomføres innenfor rammene av den opprinnelige arbeidsavtalen, vil imidlertid kunne lede til at reglene om endringsoppsigelser i arbeidsmiljøloven må iakttas.

Daglig leder kan, med mindre annet er fastsatt, og innenfor de ressurser styret har stillet til rådighet, ha en egen administrasjon. Dette vil i utgangspunktet være å anse som daglig leders sekretariat og ikke et eget organ i stiftelsen. I praksis vil både daglig leder og daglig leders sekretariat være å anse som styrets sekretariat.

Hvilke organer kan en stiftelse ha

Vedtektene kan bestemme at stiftelsen skal ha andre organer enn styre og daglig leder, jf. stiftelsesloven § 36. Slike organer kan imidlertid kun gis følgende myndighet:

- Velge styremedlemmer og avsette dem på visse vilkår.
- Fastsette styremedlemmenes godtgjørelse.
- Føre tilsyn med stiftelsens virksomhet, avgi uttalelser bl.a. om årsregnskap og årsberetning samt iverksette gransking.
- Velge stiftelsens revisor.
- Beslutte omdanning etter forslag fra styre.
- Å avgi uttalelse til styret eller annet organ i stiftelsen.

Vedtektene kan også fastsette at stiftelsen skal ha et saksforberedende, rådgivende eller besluttende organ, men slike organer skal fullt ut være underlagt styrets omgjørings- og instruksjonsmyndighet.

Reglene i stiftelsesloven § 37 om habilitet og om godtgjørelse i stiftelsesloven § 40 gjelder tilsvarende for medlemmer av vedtektsfastsatte organer som nevnt i bestemmelsen, jf. stiftelsesloven § 36 femte ledd.

4. Oppnevning og avsettelse av styrets medlemmer

Oppnevning av det første styret

I stiftelsesgrunnlaget skal sammensetningen av det første styre fremgå jf. stiftelsesloven § 9 første ledd bokstav c. Der skal det også fremgå hvem som er styrets leder samt eventuelle varamedlemmer og observatører, jf. stiftelsesloven § 8 første ledd bokstav c. Dersom oppretteren ikke har fastsatt dette i stiftelsesgrunnlaget skal det fastsettes i vedtektene jf. stiftelsesloven § 10 første ledd bokstav c). I motsatt fall vil stiftelsen bli nektet registrert med mindre Stiftelsestilsynet oppnevner styre for stiftelsen etter stiftelsesloven § 29 første ledd. En erklæring fra styremedlemmene i det første styret om at han eller hun mottar valget, skal ligge ved meldingen til Stiftelsesregisteret, jf. stiftelsesloven § 12. Det samme gjelder styremedlemmenes adresse og fødselsnummer, jf. stiftelsesloven § 8 annet ledd.

Senere styreoppnevnelser

Vedtektene skal inneholde bestemmelser over antallet eller høyeste og laveste antall styremedlemmer og hvordan styret skal velges, jf. stiftelsesloven § 10 første ledd bokstav c.

Valgorgan

Kompetanse til å utpeke styrets medlemmer kan være gitt til et eget organ i stiftelsen, jf. stiftelsesloven § 36 første ledd bokstav a. Denne kompetansen kan også være gitt til enkeltpersoner eller organisasjoner utenfor stiftelsens egen organisasjon.

Oppretter

Loven fastsetter ikke noe forbud mot at stiftelsens opprettere bestemmer hvem som skal sitte i styret. Det gjelder ikke bare stiftelsens første styre der dette vil være det normale, men også senere styresammensetninger. At oppretter er gitt kompetanse til å oppnevne styrets medlemmer vil normalt være uproblematisk, men det vil kunne være et moment i en totalvurdering av hvorvidt kravene til stiftelsens selvstendighet er oppfylt og at man har med en lovlig opprettet stiftelse å gjøre.

Selvsupplering

I forarbeidene til stiftelsesloven ble det drøftet hvorvidt det burde innføres et forbud mot såkalt selvsupplerende styrer. Man ble stående ved at det ikke forelå tilstrekkelig tungtveiende grunner til å innføre et slik forbud. Det er derfor adgang til i vedtektene å fastsette at styret selv utpeker nye styremedlemmer. Kompetansen kan være gitt til styret som sådan, eller slik at hvert styremedlem oppnevner sin etterfølger.

Med mindre vedtektene fastsetter noe annet, vil styret også kunne gjenvelge seg selv. Stiftelseslovens habilitetsregler anses ikke å være til hinder for selvsupplering. Man skal imidlertid ha stiftelsens beste for øye ved valg av styrerepresentanter enten det skjer ved selvsupplering eller ikke.

Hvem bør oppnevnes som styremedlemmer i stiftelser

Når man skal oppnevne styremedlemmer i en stiftelse, er det viktig å velge personer som har riktig kompetanse og erfaring for å kunne ivareta stiftelsens formål og interesser. Det er naturlig å ta utgangspunkt i det som alltid er styrets to viktigste oppgaver i en stiftelse, nemlig formålsrealisering og kapitalforvaltning:

Ulik kompetanse:

Styret bør normalt bestå av medlemmer med ulik kompetanse, f.eks. innen jus, ledelse og økonomi samt kunnskap innenfor stiftelsens formål. Hvor omfattende eller bred kompetanse som styret bør besitte vil ofte avhenge av styrearbeidets kompleksitet og stiftelsens størrelse, herunder antall ansatte og størrelsen på stiftelsens forvaltningskapital.

Oppslutning om stiftelsens formål:

Styremedlemmer må slutte opp om stiftelsens formål og være dedikerte til å arbeide for å realisere formålet.

Tilgjengelighet:

Styremedlemmer bør ha tid og kapasitet til å delta aktivt i styrearbeidet.

Habilitet:

Det er uheldig å velge styremedlemmer som stadig havner i habilitetsproblemer fordi de selv eller deres arbeidsgiver har fremtredende personlige eller økonomiske særinteresser som kan komme i konflikt med stiftelsens interesser. Det er ikke noe galt i å være inhabil i seg selv, så lenge man fratrer forberedelsen og voteringen i saken. Det er likevel upraktisk og kan gå ut over kontinuiteten i styrearbeidet dersom ett eller flere styremedlemmer til stadighet må erklære seg inhabile. Man bør derfor forsøke å unngå å velge styremedlemmer som har slike bindinger eller opplever slike interessemotsetninger.

Kjønnsbalanse:

Stiftelsesloven § 27a setter krav til kjønns sammensetning i styret for næringsdrivende stiftelser og for stiftelser som etter vedtektene har utdeling til formål eller der staten, fylkeskommunen eller kommunen skal oppnevne ett eller flere styremedlemmer. Siktemålet er å skape kjønnsbalanse i styret. Dersom kravene til kjønns sammensetning ikke overholdes av den eller dem som utpeker styret, vil Stiftelsestilsynet gjennom reglene i stiftelsesloven § 29 kunne bringe kjønnsbalansen i samsvar med lovens krav.

Stiftelsestilsynets myndighet til å oppnevne styremedlemmer

Stiftelsestilsynet kan oppnevne styremedlem for en stiftelse dersom den er uten kompetent styre etter loven eller vedtektene, jf. stiftelsesloven § 29. Med kompetent sikter loven til formell kompetanse og ikke til medlemmets faktiske ferdigheter. At udugelighet kan lede til at medlemmet forsømmer sitt verv som nevnt i § 29 annet ledd og dermed kan fjernes av Stiftelsestilsynet er en annen sak.

Stiftelsestilsynets myndighet til å avsette styremedlemmer

Stiftelsestilsynet kan avsette styremedlemmer som vesentlig tilsidesetter sine plikter ved utøvelsen av vervet, som klart viser seg uegnet, eller som ikke fyller lovens krav til å være styremedlemmer, jf. stiftelsesloven § 29 annet ledd. Avgjørelsen er et enkeltvedtak som kan

påklages etter forvaltningsloven og avgjørelsen kan bringes inn for domstolene som har full prøvelsesrett.

Det er flere eksempler på at Stiftelsestilsynet har avsatt styremedlemmer i medhold av bestemmelsen, se bl.a. *Stiftelsesklagenemndas vedtak 2019/441*. Grunnen for avsettelsen var at styremedlemmene hadde forsømt å ivareta stiftelsens økonomi. Dette ble vurdert som så alvorlig at det var grunnlag for styreavsettelse. Stiftelsesklagenemnda stadfestet vedtaket.

Et annet eksempel er *Stiftelsesklagenemndas avgjørelse 2019/0166*. Stiftelsestilsynets vedtak om styreavsettelse var begrunnet med at A gjennom sine unnlatelser vesentlig hadde tilsidesatt sine plikter etter stiftelsesloven § 30 om styrets ansvar for at regnskap og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll. Stiftelsen hadde ikke avlagt regnskap for driftsårene 2016 og 2017 og hadde heller ikke hatt revisor siden 2017. Stiftelsestilsynet vurderte det slik at A også klart hadde vist seg uegnet til å inneha vervet idet unnlatelsene vedvarte over tid. Stiftelsesklagenemnda stadfestet vedtaket.

Kan andre enn Stiftelsestilsynet avsette styremedlemmer

Av stiftelsesloven § 36 annet ledd bokstav a fremgår det at det i vedtektene kan besluttes at stiftelsen skal ha et organ som har myndighet vil å velge styremedlemmer og til å avsette styremedlemmer når vilkårene i stiftelsesloven § 29 annet ledd er til stede.

Dersom vedtektene ikke har besluttet at det skal være et slikt organ i stiftelsen, er det kun Stiftelsestilsynet som kan avsette et styremedlem før funksjonstiden er ute.

Det har i juridisk teori tidligere vært diskutert om ikke stiftelsens styre har en form for «restkompetanse» til å avsette ett eller flere av styrets medlemmer. Situasjonen man har hatt i tankene er der vedtektene ikke fastsetter at stiftelsen skal ha et organ som kan avsette styrets medlemmer, og Stiftelsestilsynet ikke benytter sin kompetanse etter stiftelsesloven § 29 annet ledd til å foreta styreavsettelse. Domstolene har imidlertid fastsatt at det ikke foreligger noen slik restkompetanse for styre, jf. *Hålogaland lagmannsretts avgjørelse LH-2018-095070*. Anke over rettsanvendelsen ble nektet fremmet for Høyesterett. Dommen er dermed rettskraftig og således utslag av gjeldende rett.

Tjenestetid og fratreden

Styremedlemmer tjenestegjør i fire år med mindre vedtektene bestemmer noe annet, jf. stiftelsesloven § 28 første ledd første punktum. Et styremedlem kan imidlertid bli stående i vervet inntil et nytt styremedlem er valgt, selv om tjenestetiden er utløpt jf. § 28 første ledd annet punktum.

Som hovedregel har et styremedlem plikt til å bli stående i vervet ut tjenestetiden og fram til et nytt styremedlem er valgt. Et styremedlem kan imidlertid tre tilbake før tjenestetiden dersom det foreligger *særlig grunn*, forutsatt at styret og de som har valgt styret gis *rimelig forhåndsvarsel*, jf. § 28 annet ledd. Tilsvarende gjelder dersom funksjonstiden er uten, men uten at et nytt styremedlem har kommet på plass.

Dersom det ikke finnes varamedlemmer, skal de øvrige styremedlemmene sørge for at det blir valgt et nytt styremedlem for resten av hans eller hennes tjenestetid. Valget skal skje etter de reglene som ellers gjelder for valg av styremedlemmer, jf. stiftelsesloven § 28 tredje ledd.

Hva som ligger i begrepet «*særlig grunn*» er omtalt i NOU 1998: 7 kap. 18 s. 70 og Ot.prp. nr. 15 (2000-2001) kap. 15 s. 105:

«Utvalget mener det bør være en mulighet for et styremedlem til å trekke seg. Dette bør av hensyn til vervet og kontinuiteten i arbeidet i stiftelsen likevel ikke være helt kurant. Med «særlig forhold» sikter utvalget til sykdom, flytting som gjør en utilgjengelig, og i spesielle tilfeller også dyptgående samarbeidsproblemer.»

Hva som ligger i begrepet «*rimelig forhåndsvarsel*» vil kunne variere fra sak til sak. styret Det sentrale må være at styret og den som har myndighet til å velge nytt styremedlem får en frist som gjør det praktisk mulig å få valgt et nytt styremedlem til avløsning av den som fratrer. Fratredelsen kan ikke skje før det er gått rimelig tid fra varselet er gitt.

Varamedlemmer og observatører

Stiftelseslovens regler om styremedlemmer gjelder i utgangspunktet tilsvarende for varamedlemmer og observatører, jf. stiftelsesloven § 27 tredje ledd.

5. Styrets saksbehandling m.v.

Hovedreglene om styrets saksbehandling – stiftelsesloven § 31

Styrets leder skal sørge for behandling av aktuelle saker som hører inn under styret. Styremedlemmene og daglig leder kan kreve at styret behandler bestemte saker. Styremøter og annen styrebehandling varsles på hensiktsmessig måte og med nødvendig frist.

Styret skal behandle saker i møte, hvis ikke styrets leder finner at saken kan forelegges skriftlig eller behandles på annen betryggende måte.

Styrets leder skal sørge for at styremedlemmene så vidt mulig kan delta i en samlet behandling av saker som behandles uten møte. Styremedlemmene og daglig leder kan kreve møtebehandling.

Styrebehandlingen ledes av styrelederen. Deltar verken styrelederen eller vara lederen, velger styret en leder for styrebehandlingen. Daglig leder har rett og plikt til å delta i styrets behandling av saker og til å uttale seg, hvis ikke noe annet er bestemt av styret i den enkelte sak.

Det skal føres protokoll over styrebehandlingen. Protokollen skal minst angi tid og sted, deltakerne, behandlingsmåten og styrets beslutninger. Styremedlem eller daglig leder som ikke er enig i styrets beslutning, kan kreve sin oppfatning innført i protokollen. Protokollen skal underskrives av alle de medlemmer som har deltatt i styrebehandlingen.

Vedtaksførhet – stiftelsesloven § 32

Styret kan treffe beslutning når mer enn halvdel av styremedlemmene er til stede eller deltar i styrebehandlingen, hvis ikke vedtektene stiller strengere krav. Styret kan likevel ikke treffe beslutning uten at alle medlemmene av styret så vidt mulig er gitt anledning til å delta i behandling av saken. Har et styremedlem forfall og det finnes varamedlem for ham eller henne, skal varamedlemmet innkalles.

Flertallskrav – stiftelsesloven § 33

En beslutning av styret krever at flertallet av de styremedlemmer som deltar i behandlingen av en sak, har stemt for. Ved stemmelikhet gjelder det som møtelederen har stemt for.

Ved valg eller ansettelse anses den valgt eller ansatt som får flest stemmer. Styret kan på forhånd bestemme at det skal holdes ny avstemning dersom ingen får flertall av de avgitte stemmer. Står stemmetallet likt ved valg av styreleder eller møteleder, avgjøres valget ved loddtrekning. I andre tilfeller av stemmelikhet gjelder det møtelederen har stemt for.

I vedtektene kan det fastsettes strengere stemmeregler enn det som følger av denne paragrafen og gis avvikende regler om følgen av stemmelikhet.

6. Inhabilitet

Inhabilitetsreglenes formål

Stiftelser er særlig sårbare overfor uheldige eller illojale disposisjoner fra styrets side siden det ikke er noen utenforstående som i kraft av eiere eller medlemmer fører kontroll med styrets forvaltning av stiftelsen. Reglene om inhabilitet blir derfor særlig viktige i stiftelser.

Styret skal sørge for at stiftelsens formål ivaretas og at utdelinger skjer i samsvar med vedtektene. Styret skal dessuten påse at regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Formålet med inhabilitetsreglene i stiftelsesloven er å sikre at styremedlemmer og andre involverte parter tar beslutninger som fremmer stiftelsens formål og interesser på en upartisk måte. Habilitetsreglene skal forhindre at personer med personlige eller økonomiske særinteresser deltar i forberedelsene av eller beslutningene i saker. I særinteresse ligger bl.a. at styremedlemmets interesse går på tvers av stiftelsens interesse slik at det oppstår en interessemotsetning som gjør at styremedlemmet må fratre.

Inhabilitetsreglene skal først og fremst beskytte stiftelsen, men vil også kunne være til gagn for det enkelte styremedlem. Inhabilitetsreglene gjør at styremedlemmet slipper å måtte delta i saker der vedkommende som følge av inhabilitetsgrunnene opplever en krevende dobbeltrolle eller lojalitetskonflikt. Inhabilitetsreglene medfører at vedkommende både kan og skal fratre. Uten inhabilitetsreglene ville vedkommende som utgangspunkt ha vært forpliktet til å delta både i voteringen og den forutgående saksbehandlingen i den aktuelle saken.

Individuell inhabilitet – stiftelsesloven § 37 første ledd

Et styremedlem eller en daglig leder må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for ham eller henne selv eller for hans eller hennes nærstående, at vedkommende må anses for å ha en fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken.

Inhabilitet som følge av stilling eller verv – stiftelsesloven § 37 annet ledd

Et styremedlem eller en daglig leder kan heller ikke delta i saksbehandlingen eller avgjørelsen når han eller hun har stilling eller tillitsverv i en privat eller offentlig institusjon, organisasjon eller et foretak som har økonomisk eller annen fremtredende særinteresse i saken, eller når han eller hun i slik egenskap tidligere har deltatt i behandlingen av saken.

Dette gjelder likevel ikke styremedlem eller en daglig leder som har offentlig stilling eller verv, deltar i saksbehandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som i det vesentlige gjelder bruken av midler som stiftelsen har fått stilt til rådighet fra det offentlige.

Hvem avgjør inhabilitetsspørsmålet

Stiftelsesloven inneholder ikke regler om hvem som avgjør om et styremedlem er inhabilt. Der det dukker opp spørsmål om et styremedlem kan være inhabilt, vil det normalt være en god ide at styremedlemmet drøfter spørsmålet med styrets leder, eventuelt et samlet styre. Vervet som styremedlem er imidlertid et personlig verv som man som utgangspunkt har plikt til å stå i inntil funksjonstiden er ute. Dersom styret skulle avgjøre om det enkelte styremedlem var inhabilt eller ikke i den enkelte sak, vil det kunne lede til misbruk ved at styrets øvrige medlemmer misbruker inhabilitetsinstituttet for å nøytralisere et «gjenstridig» styremedlem eller til at et styremedlem som opplever en krevende interessekonflikt blir tvunget til å delta i saksforberedelsen og votingen i saken.

Dersom det enkelte styremedlem unnlater å erklære seg inhabil i tilfeller der han eller hun burde ha gjort det, vil vedkommende kunne bli avsatt som styremedlem av Stiftelsestilsynet etter reglene i stiftelsesloven § 29 annet ledd, eventuelt av organ som nevnt i § 36 annet ledd bokstav a.

7. Formålsrealisering

Stiftelsens oppretter må angi et bestemt eller flere bestemte formål som stiftelsen skal fremme. Formålet skal inntas i stiftelsesdokumentet, jf. stiftelsesloven § 10 første ledd bokstav a. Vedtektene – der dette er et annet dokument enn stiftelsesdokumentet - skal også angi stiftelsens formål, jf. stiftelsesloven § 10 første ledd bokstav b.

Formålet som direktiv for styret – hva styret skal gjøre

Den sentrale oppgaven for styret i en stiftelse er å sørge for at stiftelsens formål realiseres. Det vises bl.a. til stiftelsesloven § 30 som slår fast at styret skal sørge for at stiftelsens formål ivaretas, og at utdelinger foretas i samsvar med vedtektene. Formålet gir følgelig anvisning på hva styret skal gjøre. Det vises også til stiftelsesloven § 19 første ledd annet punktum som slår fast at utdelinger skal være i samsvar med stiftelsens formål. Utdelingene skal alltid vedtas av styret og de skal protokolleres.

For aktivitetsstiftelsers vedkommende vil formålet ikke være å foreta utdelinger, men å utføre en bestemt aktivitet. I disse stiftelsene vil formålsrealiseringen gå ut på at aktiviteten og dens formål blir realisert. Også her skal stiftelsens midler gå til å realisere stiftelsens formål og det skal føres protokoll over styrets behandling.

Formålet som kompetansebegrensning – hva styret ikke skal gjøre

Formålet tjener ikke bare som et direktiv til styret, men også som kompetansebegrensning. Formålsangivelsen fastsetter de ytre rammene for styrets kompetanse som styret ikke kan gå utenfor.

Er det skjedd utdelinger fra stiftelsen som ligger utenfor de rammene som formålet fastsetter, skal mottakeren som hovedregel tilbakeføre det som er mottatt. Aksjeloven § 3-7 første ledd annet punktum og annet ledd gjelder tilsvarende, jf. stiftelsesloven § 19 tredje ledd.

I tillegg til at mottakeren har en tilbakeføringsplikt, vil det også kunne rettes ulike sanksjoner mot styrets medlemmer. Styreavsettelse etter stiftelsesloven § 29 kan komme på tale i alvorlige tilfeller. Det samme gjelder erstatningsansvar etter stiftelsesloven § 56 og eventuelt straffansvar etter stiftelsesloven 58 og f.eks. straffeloven § 390.

Styrets aktivitetsplikt

For stiftelser som foretar utdelinger, bør styret ha et bevisst forhold til hvilke typer utdelinger som best ivaretar formålet og diskutere dette jevnlig. Styrets utdelingspolicy bør nedfelles i skriftlige retningslinjer.

Det kan diskuteres om styret aktivt skal oppsøke mulige mottakere av utdelinger eller om de passivt kan vente på at søknader komme inn. En viss aktivitetsplikt må nok ofte forventes.

For aktivitetsstiftelsen del bør også styret ha et bevisst forhold til hvordan man best mulig kan realisere stiftelsens formål innenfor de økonomiske rammene som stiftelsen har, og diskutere hvordan stiftelsens aktivitetsutøvelse bør skje.

Utdelingsforbud

Det kan ikke foretas utdelinger til oppretteren, oppretterens ektefelle eller samboer. Det samme gjelder selskap der noen av disse hver for seg eller til sammen har slik bestemmende innflytelse. Det vises til stiftelsesloven § 19 annet ledd første punktum.

Hvis det foreligger særlige grunner, kan imidlertid Stiftelsestilsynet gjøre unntak, jf. stiftelsesloven § 19 annet ledd annet punktum. Av NOU 1998: 7 kap. 18 s. 66 fremgår det om bestemmelsen:

«Dette er ment som en snever unntaksregel. Formålet er å unngå at ideelle organisasjoner o.l. som, ev. sammen med andre slike organisasjoner, oppretter en stiftelse til et formål som organisasjonen ivaretar, skal være forhindret fra å motta utdelinger fra stiftelsen. Et annet tilfelle som kan omfattes er f.eks. hvor en person har avgitt en formuesverdi til en stiftelse som har til formål å legge forholdene til rette for personer med en bestemt sykdom, og hvor denne senere får samme sykdom. I disse tilfellene er det ikke en så nær identifikasjon mellom oppretteren og formålet som hovedregelen ellers tilsikter å motvirke følgende av.»

Utdelingslignende disposisjoner

Stiftelser kan selvsagt inngå avtaler m.v. som andre juridiske personer, og som regel vil det være nødvendig av hensyn til driften av stiftelsen. Styret må imidlertid passe på at transaksjonene ikke innebærer ubalanse mellom ytelser og motytelser til ugunst for stiftelsen. En ubalanse i stiftelsens disfavør kan bli ansett som et gaveelement fra stiftelsens side og dermed en utdeling i strid med stiftelsens formål.

En viss representasjon må godtas, men det bør skje med en viss varsomhet og bør være i stiftelsens interesse.

Konsekvensene av brudd på utdelingsforbudet

Mottakeren skal som hovedregel tilbakeføre det som er mottatt med mindre han verken forsto eller burde ha forstått at utdelingen var ulovlig, jf. stiftelsesloven § 19 tredje ledd og aksjeloven § 3-7 første ledd annet punktum.

Den som på stiftelsens vegne medvirker til en beslutning om eller gjennomføring av ulovlig utdeling, og som forsto eller burde ha forstått at utdelingen er ulovlig, er ansvarlig for at utdelingen blir tilbakeført til selskapet., jf. aksjeloven § 3-7 annet ledd.

Særlig om urimelig høye styrehonorar

Urimelig høye honorarer innebærer en form for gaveelement, og ville trolig ha vært å anse som ulovlige utdeling allerede av den grunn.

Stiftelsesloven § 40 inneholder imidlertid et uttrykkelig forbud mot urimelig høye styrehonorarer. Godtgjørelse til styremedlem, daglig leder eller annen ledende ansatt i en stiftelse skal stå i rimelig forhold til det arbeid og ansvar som følger med vervet eller stillingen. Stiftelsestilsynet kan sette ned godtgjørelse som er urimelig høy. Disse reglene gjelder også for medlemmer av organer som nevnt i § 36.

Det er flere eksempler på at Stiftelsestilsynet har nedsatt styrehonorarer i medhold av denne bestemmelsen, Et eksempel er *Stiftelsesklagenemndas sak 2017/0336*. Saken gjaldt Stiftelsestilsynets vedtak om å nedsette styregodtgjørelsen til samtlige styremedlemmer i stiftelsen A Feriekolonier. Stiftelsestilsynets vedtak var begrunnet med at styregodtgjørelsene for 2015 og 2016 var urimelig høye. Med hjemmel i stiftelsesloven § 40 første ledd annet punktum nedsatte Stiftelsestilsynet samtlige styremedlemmers godtgjørelse med 40 prosent. Vedtaket ble stadfestet av Stiftelsesklagenemnda.

Et eksempel på at Stiftelsestilsynets vedtak om honorarnedsettelse ble opphevet er å finne i *Stiftelsesklagenemndas avgjørelse 2021/0805*. Avgjørelsen inneholder en bred drøftelse av hvilke momenter som inngår i vurderingen av om honoraret skal anses som urimelig høyt. Bl.a. foretok Stiftelsesklagenemnda en vurdering av styremedlemmenes uttak av honorarer over tid. Selv om et enkelt år var noe høyt, mente nemnda at det samlede honoraruttaket over tid ikke var urimelig høyt.

Godtgjørelse som er avtalt eller fastsatt i strid med stiftelsesloven § 40, er ugyldig. Det innebærer bl.a. at vedtektene ikke kan fastsette urimelig høye honorarer. At honorarene er fastsatt i vedtektene kan lede til at rimelighetsvurderingen kan bli noe mer liberal er en annen sak.

Er det urimelig høye honorarer ytet, skal den tilbakeføres stiftelsen, jf. § 40 annet ledd. Det vil neppe være rimelig å kreve tilbake mer enn den urimelige delen godtgjørelsen.

8. Kapitalforvaltning

Innledning

Det er styret som er ansvarlig for at kapitalforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll jf. stiftelsesloven § 30 tredje ledd. Kapitalen skal forvaltes på en forsvarlig måte, slik at det til enhver tid tas tilstrekkelig hensyn til sikkerheten og mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål, jf. stiftelsesloven § 18.

Dette gjelder ikke bare grunnkapitalen, men den totale forvaltningskapitalen (summen av grunnkapitalen, annen egenkapital og fremmedkapital/lån.)

Styret må derfor ha tilstrekkelig kunnskap om kapitalforvaltning, virksomhetsstyring og prinsipper for god internkontroll. Kravene til styrets kompetanse må avpasses størrelsen på stiftelsens kapital og stiftelsens formål.

I noen tilfeller vil vedtektene fastsette egne regler om kapitalforvaltningen, men normalt står styret temmelig fritt. Styret har da selv ansvaret for å vurdere hvordan kapitalen skal forvaltes innenfor lovens rammer. Vedtektene kan også fastsette at styret skal bestå av personer med en bestemt kompetanse, f.eks. advokat, fondsforvalter eller siviløkonom.

Dersom styret ikke har forvaltet kapitalen i samsvar med forsvarlighetskravet i § 18, vil Stiftelsestilsynets kompetanse til å avsette styremedlemmene etter loven § 29 andre ledd kunne utløses.

Nærmere om forsvarlighetskravet

Det lar seg ikke gjøre å fastsette særlig presist hva som er en forsvarlig kapitalforvaltning ut over lovens krav om at både sikkerhet og avkastning skal tas hensyn til. Hver stiftelse må foreta en konkret vurdering. Sentrale momenter som inngår i vurderingen, vil ofte være størrelsen på kapitalen og formålet med stiftelsen. Stiftelsens tidsperspektiv, og stiftelsens behov for likviditet vil også være viktige hensyn i valg av forvaltningsstrategi.

Kravet til forsvarlig kapitalforvaltning gjelder ikke bare finanskapital, men også realkapital. For stiftelser som eier boliger, vil f.eks. kravet til forsvarlig forvaltning innebære en plikt til forsvarlig vedlikehold for å opprettholde standarden på boligmassen. Det vil også innebære en plikt til å sørge for nødvendig brannforsikring m.v.

Sikkerhet og avkastning

Som oftest vil det foreligge et spenningsforhold mellom hensynet til sikkerhet og hensynet til avkastning. Styret kan ikke kun fokusere på at risikoen skal minimaliseres. Det kan for eksempel medføre at hele eller deler av kapitalen ikke bør plasseres som et alminnelig bankinnskudd med mindre stiftelsens likviditetsbehov tilsier det eller vedtektene fastsetter det.

Hensynet til sikkerhet setter imidlertid grenser for hvor stor risiko styret kan akseptere. Styremedlemmene må være bevisst at det er stiftelsens og ikke egne midler de forvalter. Man bør være varsom med andres midler og ikke bruke dem for egen spennings del.

Plikten til å drive en forsvarlig kapitalforvaltning innebærer at styret med jevne mellomrom må vurdere alternative plasseringsmuligheter for stiftelsens kapital.

Intern eller ekstern forvaltning

Styret er som nevnt alltid ansvarlig for stiftelsens kapitalforvaltning. Det innebærer imidlertid ikke noe generelt forbud mot at forvaltningen settes ut til eksterne kapitalforvaltere.

Dersom kapitalforvaltningen setter ut, må styret likevel ha en oversikt og kontroll med hva forvalterne foretar seg. Det innebærer bl.a. at styret ikke kan akseptere plasseringsalternativer det ikke skjønner hva er.

På den annen side har eksterne forvaltere plikt til å sette seg inn i stiftelsens målsetninger og gi råd tilpasset styrets kompetanse.

Det må foretas en kost/nyttevurdering av om kapitalforvaltningen bør settes ut. Eksterne forvaltere kan være ganske kostbare. På den annen side vil dyktige og ansvarlige forvaltere ofte være vært prisen.

Skattemessige forhold

Stiftelser er i utgangspunktet skattefrie institusjoner jf. skatteloven § 2-32. Det forutsetter imidlertid at de ikke har erverv til formål i skattelovens forstand.

Ligningsmyndighetene har i utgangspunktet akseptert at profesjonalisert kapitalforvaltning i en stiftelse ikke i seg selv medfører skatteplikt.

I tilfeller der en stiftelse driver utpreget aktiv forvaltning basert på stort transaksjonsvolum og høy risikoprofil, kan det imidlertid være nærliggende å anse kapitalforvaltningen som en økonomisk virksomhet som i skatterettslig forstand har erverv til formål. Det gjelder særlig der stiftelsens inntekter ikke baserer seg på avkastning i form av renter eller utbytte, men på f.eks. kursendringer ved kjøp og salg av aksjer, opsjoner og andre verdipapirer.

Disse forholdene kan også ha betydning i vurderingen av om stiftelsen skal klassifiseres som en næringsdrivende stiftelse i stiftelsesrettslig forstand. Næringsvirksomhetsbegrepet kan imidlertid ha et noe annet innhold skattemessig og stiftelsesrettslig. At stiftelsen er registrert som en næringsdrivende stiftelse innebærer derfor ikke automatisk at den er skattepliktig. At den anses som skattepliktig innebærer heller ikke at den automatisk er en næringsdrivende stiftelse.

Styrets varslingsplikt og handleplikt ved tap av egenkapitalen

Alminnelige stiftelser

For alminnelige stiftelser oppstiller stiftelsesloven ingen egne regler om varslingsplikt og handleplikt. Visse handleplikter kan imidlertid følge av andre regler, for eksempel plikten til å begjære oppbud i insolvenstilfeller. I tillegg kan bemerkes at stiftelsen kan omdannes til opphør dersom kapitalen ikke er tilstrekkelig til å tilgodese stiftelsens formål, men omdanningsreglene er ikke utformet som pliktregler.

Næringsdrivende stiftelser som ikke er holdingstiftelser – stiftelsesloven § 25

I disse tilfellene har styret en varslingsplikt og handlingsplikt. Reglene har i første rekke til hensikt å beskytte stiftelsens kreditorer og ansatte. Varslingsplikten er derfor knyttet til egenkapitalen og ikke grunnkapitalen, da det er egenkapitalen som sådan som kreditorene kan ta dekning i jf. dekningsloven § 2-2. Alminnelige stiftelser har i mindre grad kreditorer og de kreditorene som fins eksponeres normalt for mindre risiko.

Hvis det må antas at egenkapitalen i en stiftelse som har til formål å drive næringsvirksomhet eller selv faktisk driver næringsvirksomhet, er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og

omfanget av virksomheten i stiftelsen, skal styret straks behandle saken og varsle Stiftelsestilsynet. Dette gjelder tilsvarende hvis det må antas at stiftelsens egenkapital er blitt mindre enn en tredel av grunnkapitalen.

Styret skal deretter innen rimelig tid gi en redegjørelse til Stiftelsestilsynet om behovet for tiltak og om hvilke tiltak som i tilfelle vil bli iverksatt. Stiftelsestilsynet kan pålegge stiftelsen å gi nærmere underretning om gjennomføringen av tiltakene. Dette gjelder tilsvarende hvis det må antas at stiftelsens egenkapital er blitt mindre enn en tredel av grunnkapitalen.

Vennlig hilsen
Henning Brath
Henning Brath
advokat